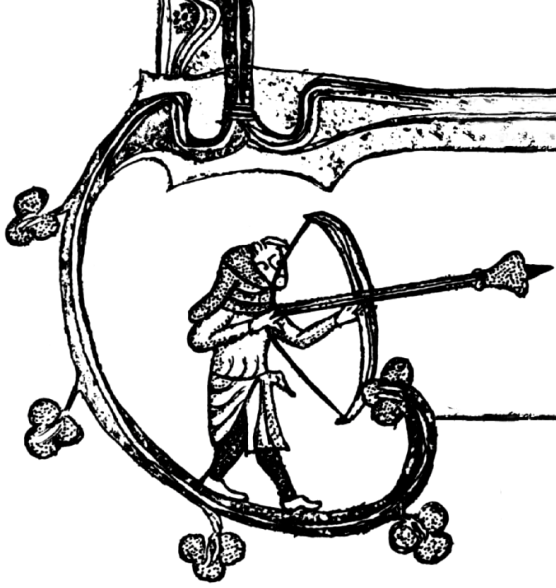

Glossæ

iii/ 2012

Puheenjohtajalta	3
<i>Jesse Keskiäho</i>	
Valoisa keskiaika 2012 -kunniamaininta Tuomas Heikkilälle	4
Venetsialaisen kauppiaan matka silkkitieltä Espooseen	5
<i>Karoliina Kouvola</i>	
Tutkija oppimassa Hämeen markkinoilla	8
<i>Kalle Luoto</i>	
Kirjava keskiaika taiteiden yössä 2012	11
<i>Jaakko Tahkokallio</i>	
Who's afraid of TEI? – Eli käsikirjoituskurssilla Englannissa	12
<i>Leena Enqvist</i>	
Euroopan keskiajan arkeologian uutuudet Helsingissä 2012	14
<i>Mervi Suhonen</i>	
Makrofossiilien ja puulajianalyysien maailma keskiajan tutkimuksessa	16
<i>Teemu Korpijärvi</i>	
Kirjaesittely: Keskiajan silta Padisen ja Vantaan välillä	17
<i>Mervi Suhonen</i>	
Completorium – keskiaikaisen luostariyhteisön elävöittämistä näytelmäroolipelin keinoin	19
<i>Piia Lempiäinen</i>	
Tapahtumakalenteri	23
Jäseneksi	24

Glossæ-lehti on Glossa ry:n jäsen- ja tiedotuslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Toimituskunta: Teemu Korpijärvi, Mervi Suhonen, Piia Lempiäinen, Lauri Leinonen. Verkkosivu ja aiemmin ilmestyneet numerot: www.glossa.fi/glossae

Latinankielinen sana *glossa* tarkoittaa kommenttia tai tulkintaa. Esimerkiksi keskiaikaisissa käsikirjoituksissa on *glossæ*, reunahuomautuksia. *Glossæ*-lehdessä julkaistaan keskiajan tutkimukseen liittyviä pikkuartikkeleita, uutisia ja keskustelua.

Glossa ry. on monitieteinen keskiajan tutkimuksen seura.	Glossæ III/2012
Verkko-osoite: www.glossa.fi	ISSN 1455-9153
Postiosoite: Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, 00170 Helsinki	Painomäärä: 120 kpl
Tieteellinen verkkolehtemme Mirator: www.glossa.fi/mirator	Helsinki, Unigrafia 2012

HYVÄ GLOSSALAINEN!

SYKSY JA SEN MYÖTÄ VILKASTUNUT akateeminen elämä ovat tätä lukiessasi jo pitkällä. Kerran kahdessa vuodessa järjestettävä *Dies mediaevales*, kansallinen keskiajantutkijoiden kokoontuminen, on onnistuneesti takana päin. Konferenssin järjestysvastuu kiertää keskiaikaa tutkivien yliopistojen kesken, tänä vuonna pääjärjestäjänä oli Turun yliopiston keskiaikaan ja varhaiseen uuteen aikaan keskittyvä tutkimuskeskus, TUCEMEMS, sekä Åbo Akademiin historia-aineet. Konferenssin erityisenä teemana oli kirjallinen kulttuuri, eli allekirjoittanutkin löysi yhtä ja toista antoisaa kuultavaa.

Kesäni ja syksyni on kulunut väitöskirjan esitarkastuslausuntoja odottaen, ja niiden saavuttua väitökseen valmistautuen. Muutoin työpöydällä on ollut kaikenlaista pienempää ja sekalaista, suuritöisemmästä päästä historian peruskurssin keskiaikaopetus, jota annoin lokakuussa Helsingin yliopiston avoimessa yliopistossa. On ollut haastavaa mutta monella tavalla palkitsevaa nostaa pää oman tutkimman asiantuntemuksen ääreltä ja omaksua kokonaiskuva eurooppalaisesta keskiajasta niin hyvin että sen voi toisillekin opettaa. On myös hauskaa, että keskiajalla on nyt aivan toisenlainen painoarvo perusopinnoissa kuin puheenjohtajan aloittaessa opintojaan.

Glossa on vuoden alusta luotsannut Uusi keskiaika -hanketta, joka pyrkii tehostamaan eri alojen tutkijoiden kontakteja ja etsii Suo-

men keskiajan historian uutta yleiskuvaa. Hanke järjesti Turun *Dies mediaevales* -konferenssissa paneelikeskustelun, joka olikin varsin ajatuksia herättävä, joskin tarpeellinen muistutus siitä, että monet tärkeiksi koetut tavoitteet vaativat vielä pitkäjänteistä työtä ja kärsivällisyyttä. Alkuvuodesta järjestettävän samaa aihepiiriä jatkavan seminaarin suunnitelmat ovat jo pitkällä. Tällä kertaa on tarkoitus konkreettisemmin esitellä uusia näkökulmia Suomen keskiaikaan.

Yhdistyksemme syksy alkoi arkeologialla, FM Santeri Vanhasen esitellessä syyskuussa keskiaikaisten kylätonttien tutkimusmenetelmiä. Kuukausiesitelmät jatkuvat marraskuussa, ja joulukuussa on syyskokouksen yhteydessä 4.12. tämän vuoden Valoisa keskiaika -kunniamaininnan saajan dos. Tuomas Heikkilän luento keskiajan kirjalliseen kulttuuriin liittyen. Tulevasta ohjelmasta on syytä nostaa esille myös Glossan ja Bysantin tutkimuksen seuran yhdessä järjestämä, FT Mari Isoahon koordinoima *Past and Present in Medieval Chronicles* -seminaari, jossa kohtaavat itäisen ja läntisen historiankirjoituksen tutkijat. Seminaari järjestetään Helsingin yliopiston Tutkijakollegiumissa 24.-25.1.

Syysterveisin,

Jesse Keskiäho

Glossan puheenjohtaja

VALOISA KESKIAIKA 2012 -KUNNIAMAININTA TUOMAS HEIKKILÄLLE

GLOSSA - KESKIAJAN TUTKIMUKSEN SEURARY. myöntää vuoden 2012 Valoisa keskiaika -kunniamaininnan dosentti, FT Tuomas Heikkilälle (Helsingin yliopisto).

Kunniamaininnalla yhdistys haluaa kiittää yksilöä tai yhteisöä, joka on tieteellisellä toiminnallaan edistänyt keskiajan tuntemusta ja tutkimusta sekä esimerkillään innostanut uusia tahoja hakeutumaan keskiaikaa koskevan tiedon pariin. Samalla Glossa ry. haluaa kiinnittää huomiota siihen, että keskiaika ei ole ”pimeä”, vaan dynaaminen ja kulttuuriltaan monimuotoinen ajanjakso. Keskiajan tuntemus luo pohjan oman aikamme poliitisten, yhteiskunnallisten ja kulttuuria määrittävien käsitysten ja haasteiden ymmärtämiseksi.

Tuomas Heikkilä (s. 1972) on perehtynyt erityisesti keskiaikaisiin pyhimyskultteihin ja keskiajan kirjalliseen kulttuuriin. Hän on mm. tutkinut Suomen kansallispyhimyksen pyhän Henrikin legendaa (*Pyhän Henrikin Legenda*, SKS 2005), ja johtanut Kansalliskirjaston keskiaikaisten pergamenttfragmenttien tutkimustyötä. Nyt myönnettävällä tunnustuspalkinnolla Glossan hallitus haluaakin erityisesti nostaa esille Heikkilän pitkäjänteisen työn Suomen keskiaikaisen kirjakulttuurin tunnetuksi tekemiseksi.

Heikkilän entiset ja nykyiset opiskelijat Helsingin yliopiston historian ja kirkkohistorian oppiaineissa tuntevat hänet innostavana opettajana. Mukaantempaavalla tyylillään hän perehdyttää myös laajempaa yleisöä keskiajan kulttuuriin. Glossan hallitus haluaa tässä yhteydessä nostaa esiin erityisesti hänen yleistajuisen tietokirjansa *Piirtoja ja kirjaimia*.

Kirjoittamisen kulttuurihistoriaa keskiajalla (SKS 2009), sekä hänen työryhmän kanssa suunnitteleman ja käsikirjoittamansa verkkoteoksen *Kirjava keskiaika* (Kansalliskirjasto 2012, <http://keskiaika.kansalliskirjasto.fi>). Heikkilä on myös innostanut monia nuoria tutkijoita keskiajan tutkimuksen pariin esimerkiksi haastavilla, alkuperäislähteisiin nojaavilla tutkimuskursseilla.

Tuomas Heikkilä on aktiivinen myös luonnontieteellisten menetelmien kehittämisessä historian tutkimuksen apuvälineiksi. Keskiajan kirjallisen kulttuurin asiantuntijana hän on erityisesti osallistunut tietokoneavusteisen stemmatologian eli tekstien versiohistorian tutkimuksen kehittämiseen yhdessä Helsingin yliopiston tietojenkäsittelytieteen tutkijoiden kanssa. Hänet on valittu vuosiksi 2013-2016 Suomen Rooman Instituutin Vilja Lanten johtajaksi, tutkimushankkeenaan keskiaikaiset kalenterit ja ajan hallinta.

Kunniamaininta luovutettiin Dies Mediaevalis-konferenssin yhteydessä Turussa perjantaina 26.10.2012. Kahden vuoden välein järjestettävän tieteellisen konferenssin isäntänä oli tällä kertaa Turun yliopiston tutkimuskeskus Turku Centre for Medieval and Early Modern Studies (TUCEMEMS).

Kerran kahdessa vuodessa myönnettävä Valoisa keskiaika -kunniamaininta jaetaan nyt kuudetta kertaa. Aiemmin maininnan ovat saaneet dosentti Pauli Annala (Helsingin yliopisto), professori Jukka Korpela (Joensuun yliopisto), dosentti Tuomas M. S. Lehtonen (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura), dosentti Maiju Lehmijoki-Gardner (Helsingin yliopisto) sekä dosentti Matti Kilpiö (Helsingin yliopisto). Glossa onnittelee!

VENETSIALAISEN KAUPPIAAN MATKA SILKKITIETÄ ESPOOSEEN

Karoliina Kouvola, TM

Marco Polon matka itäisille maille

Espoon kaupunginmuseossa avautui 13.3.2012 kulttuurihistoriallinen näyttely venetsialaisen kauppiaan Marco Polon matkasta Kiinaan Kubilai-kaanin hoviin ja takaisin. Marco Polo syntyi noin vuonna 1254 Venetsiassa varakkaaseen kauppiassukuun. Marcon isä Niccolò Polo ja setä Matteo Polo olivat tehneet vuosina 1253-1260 kauppamatkan Konstantinopoliin. He eivät kuitenkaan päässeet palaamaan Venetsiaan alueen levottomuuksien takia, joten he lähtivät kohti itää saapuen lopulta vuonna 1266 Kubilai-kaanin itäiseen pääkaupunkiin Kaifengiin. Kubilai-kaani oli mongolihallitsija, joka perusti Kiinaan Yuan-dynastian Kiinan valloituksen jälkeen. Yhteisenä kielenään italialaiset ja mongolialaiset käyttivät turkkilaisia kieliä, joita Niccolò ja Matteo osasivat erinomaisesti. Vuoden kuluttua Kubilai-kaani lähetti miehet takaisin Italiaan mukanaan kirje paavi Clemens IV:lle, jossa hän pyysi paavia lähettämään 100 oppinutta miestä kertomaan kristinuskosta. Kaani antoi Niccolölle ja Matteoille myös Kultaisen passin, eräänlaisen aikansa diplomaattipassin, joka takasi miehille turvalliset matkustusolosuhteet kaanin valtakunnassa. Polot palasivat Venetsiaan kolmen vuoden kuluttua Marcon ollessa 15-vuotias.

Marco sai aikansa ylhäisömiehen koulutuksen, johon kuului muun muassa antiikin kirjailijoiden teosten tuntemus, Raamatun

tuntemusta sekä kristinuskon perusteet. Marcon äiti oli kuollut veljesten ollessa idänmatkallaan, joten Niccolon ja Matteon lähtiessä uudelleen matkalle kohti Kublai-kaanin hovia he ottivat nyt 17-vuotiaan Marcon mukaansa.

Polot saivat vastavalitulta paavi Gregorius X:ltä mukaansa kirjeitä sekä kaksi munkkia. Munkit kuitenkin kääntyivät takaisin pelästyttyään Lähi-Idän levottomuuksia. Polot eivät sen sijaan vähästä säikähtäneet, vaan jatkoivat kohti itää. Marco teki tarkkoja huomioita heidän matkallaan kohtaamista kansoista ja niiden erikoispiirteistä. Kauppiaina hän kiinnitti huomiota myös erilaisiin materiaaleihin, kuten öljyn kaltaiseen nesteeseen, jota saatiin suuresta kaivosta Giorgianien rajalta. Polo kuvaa tätä öljyä kirjassaan seuraavasti: ”Tätä öljyä ei voi syödä, vaan sitä käytetään voiteena ihmisten ja eläinten syyhyyn ja muiden vammojen parantamiseen; sitä voidaan myös hyvin polttaa. Ympäröivillä seuduilla ei lampuissa käytetäkään muuta polttoainetta, ja ihmiset tulevat pitkien matkojen päästä noutamaan sitä.” Myös Baldac, nykyinen Bagdad teki vaikutuksen nuoreen mieheen: ”Baldac on erittäin suuri kaupunki, jossa varhemmin asusti kalifi eli kaikkien saraseenien paavi. Sen läpi virtaa sangen suuri joki, jota myöten kauppiat kuljettavat tavaroitaan Intian merelle ja sieltä takaisin. Baldacissa kudotaan kullalla kirjailtua silkkikangasta ja damastia; sametti koristellaan runsaasti erilaisilla eläinkuvioilla. Tieteellisen tutkimuksen kohteina ovat tääl-

lä etenkin muhamettilainen laki, nekromantia, fysiikka, astronomia, geomantia, fysiognomiikka ja filosofia. Baldac on komein ja suurin kaupunki tässä osassa maailmaa.”

Miehet jatkoivat kohti itää ja saapuivat maailman katolle, Pamir-vuoristoon. Marcon teos on ensimmäinen länsimaisessa kirjallisuudessa, joka mainitsee nimeltä kyseisen vuoriston. Marco Polo kertoo tarkasti mongolien historiasta ja heidän elintavoistaan. Hän kertoi mongolien muun muassa harjoittavan polygamiaa. Naiset tekivät suurimman osan töistä miesten keskittyessä metsästyksen ja sotimiseen. Lisäksi Marco kuvailee Tsingiskaenin hautajaisia kuten Marcolle niistä kerrottiin. Mongolien kohtaamisen jälkeen Polot ylittivät Gobin autiomaan, jonka laajuus ei jäänyt Marcolta huomioimatta. Hän kuitenkin antaa ymmärtää, että mongolien hallinnon alla autiomaan läpi johti turvallinen kulkuväylä. Polot saapuivat viimein vuonna 1275 Kubilai-kaanin luokse hänen kesäpalatsiinsa Shang-tuhun. Kubilai-kaanin lähetti kuninkaallisen lähetystön ottamaan heidät vastaan. Polot viettivät aikaa myös kaanin talvipalatsissa Kambalikissa (nyk. Peking).

Polot jäivät seitsemäksitoista vuodeksi Kubilai-kaanin hoviin. Marco matkusti ympäri Kiinaa ja käväisi niinkin pohjoisessa kuin eteläisessä Siperiassa. Polot olivat keränneet huomattavan omaisuuden Kiinassa ja olivat huolissaan siitä, saisivatko he viedä omaisuutensa pois Kiinasta, jos nyt jo 70-vuotias kaani sattuisi kuolemaan heidän ollessaan vielä maassa. Vastentahtoisesti kaani päästi miehet lopulta saattamaan mongolialaista prinsessaa persialaisen prinssin morsiameksi. Saavuttuaan perille he kuulevat prinssin kuolleen kaksi vuotta aikaisemmin. He kuulevat myös kaanin kuolemasta ja päättävät jatkaa matkaansa kohti Venetsiaa naitettuaan prinsessan edesmenneen prinssin pojalle.

Paluunsa jälkeen Marco osallistui Venetsian ja Genovan väliseen taisteluun ja jäi sotavangiksi. Hän tapasi genovalaisessa vankiko-

pissa niin ikään vankina olevan Rustichello de Pisan, joka tunnettiin romanttisten tarinoiden kirjoittajana. Hänelle Marco kertoi matkoistaan ja yhdessä he alkoivat levittämään teosta päästyään vapaiksi. Marcon teos kyseenalaistettiin jo hänen elinaikanaan, ja siitä tuli yksi keskiajan suo-situimmista ja levinneimmistä teoksista. Marco meni naimisiin ja sai kolme tytärtä. Vielä kuolinvuoteellaankin 70-vuotiaana hän vannoi, ettei ole kertonut puoliaan kaikesta näkemästään ja kokemastaan.

Italialainen kauppias Espossa

Marco Polo - mies ja myytti on Italiassa tuotettu kansainvälinen näyttely. Näyttelyn käsikirjoitus, visuaalinen ilme ja esineiden kokoaminen italialaisista museoista on tehty Contemporanea Progettin ja Exponan toimesta. Heidän museoyhteistyökumppaninsa Italiassa ovat pääasiassa Venetsian kaupunginmuseoon kuuluvat museot, mutta esineitä näyttelyyn on koottu myös yksityiskokoelmista ja roomalaisesta museosta. Näyttelyn visuaalinen ilme rakentuu vahvasti historiasta ja Marco Poloon liittyvästä visuaalisesta materiaalista.

Espoon kaupunginmuseon näyttelypääliköllä Carina Jaatisella ja museotoimenjohtajalla Timo Tuomella on ollut alusta lähtien mahdollisuus keskustella näyttelyn konseptista ja käsikirjoituksen toimivuudesta suomalaisen museokävijän näkökulma huomioiden ottaen. Marco Polon persoona on tuttu suurimmalle osalle suomalaisista peruskoulun historian tunneilta, mutta haasteena on ollut laajan materiaalin tiivistäminen näyttelyvierille sopivan kokoiseksi tutustumismatkaksi Marco Polon teokseen ja elämään. Marco Polon nimen tunnettuus on kuitenkin ehdottomasti ollut yksi näyttelyn vahvuuksista. Lisäksi Italiaan liittyvä kulttuurihistoria kiinnostaa yleisesti suomalaisia, samoin kuin näyttelyssä oleva Mongolia-teema. Korvaamatonta lisäantia näyttelyn aiheeseen ovat tuoneet sen

yhteydessä tarjottavat Helsingin yliopiston tutkijoiden tieteelliset luennot, jotka ovat .

Marco Polo-näyttelystä pyrittiin alusta alkaen luomaan kansainvälinen kiertonäyttely. KAMU on toisena kiertonäyttelyn kohteena ja näyttelyä on hieman muutettu ensimmäisen näyttelykaupungin, Hannoverin, näyttelystä saatujen kokemusta pohjalta. Kiertonäyttelyn konseptiin ei alun perin kuulunut lapsille ja nuorille suunnattua toiminnallista Idän ihmeitä-työpajaa, jollainen on Espoon kaupunginmuseon näytte-lyssä. Työpajalla on tärkeä osa toteutettaessa museopedagogiaa ja se on ilahduttanut lapsia muun muassa näyttelyn yhteydessä järjestettävissä Marco Polon pirskeet-syntymäpäiväopastuksilla, jotka ovat olleet todella suosittuja pääkaupunkiseudun lapsiperheiden keskuudessa. Näyttelyn yhteydessä julkaistaan myös näyttelyn tuottajien toteuttama näyttelyjulkaisu, joka käännetään suomeksi ja ruotsiksi Espoon kaupunginmuseon toimesta. Julkaisu sisältää artikkeleita muun muassa mongolien paimentolaiskulttuurista ja Marco Polon sukutalon kaivauksilta.

Näyttelyn keskeinen sisältö kertoo Marco Polosta, hänen taustastaan ja matkastaan sekä hänen tunnetun matkakertomuksensa kuvaamasta maailmasta. Tarinaa kerrotaan paitsi tekstein myös valikoimalla historiallisia esineitä, vuorovaikutteisella multimedialla ja taideteoksilla, jotka avaavat Marco Polon maailmaa ja matkareittiä. Suomalaisille museokävijöille näyttely avaa ikkunan yhteiseen eurooppalaiseen kulttuu-riperintöömme. Marcon teoksesta tunnetaan noin 130 erilaista versiota, joiden välillä voi olla suuriakin ristiriitaisuuksia. Näyttelyn yhtenä haasteena voidaankin pitää aiheesta kertomista ihmisille niin, että nämä saisivat mahdollisimman kattavan kuvan teoksesta ja sen merkityksestä keskiaikaisen maailmankuvan ilmentäjänä.

Marco Polo on kiinnostanut laajalti myös koululaisryhmiä. Erityisen hyvin näyttelyn

teema sopii kuitenkin kuudesluokkalaisille, jotka opetussuunnitelman mukaan tutustuvat muun muassa siihen, että historia on historioitsijoiden tulkintaa ja tulkinnat muuttuvat eri aikoina ja kuinka lähteet vaikuttavat näihin tul-kintoihin, he tutustuvat vuosiluokallaan myös keskiaikaan ja uuden ajan murrokseen. Marcon tarinassa tämä näkyy erityisen konkreettisesti siinä, miten hänen teostaan kopioitiin käsin ennen kirjapainotaidon kehittymistä ja miten tämän kopioinnin tulokset vaikuttivat lähdetekstiin rikkinäisen puhe-limen tavoin.

Lähteet:

Marco Polon matkat

Columbia Electronic Encyclopedia, 6th Edition
11/1/2011, p1-1.

<http://www.silkroadfoundation.org/>

TUTKIJA OPPIMASSA HÄMEEN MARKKINOILLA

Susanna Niiranen

MITÄ TEKEE KESKIAJANTUTKIJA, joka pitää työstään, mutta tuntee kutistuvansa sekä tutkijana että ihmisenä pelkästään lukemalla, kirjoittamalla ja puhumalla pöntöstä kuulijoille? Mistä löytää virkistävää vuorovaikutusta, mikäli ei harrasta larppaamista, fantasiaa tai virtuaalikeskusteluja? Missä kuulostella, olisiko tutkimuksilla annettavaa laajemmalle yleisölle, ja vastavuoroisesti - olisiko yleisöllä jotakin tarjottavaa tutkimuksen suuntaan?

Tutkiessani trubaduureja kävin keskiaikaisen musiikin kursseja, lauloin *cansoja*, käänsin muusikoille laulujen sanoituksia muinaiskielistä suomeen sekä annoin näille ääntämis- ja esiintymisohjeita. Koin tutkivan tekemisen ja yhteistyön muiden toimijoiden - olivatpa he sitten musiikin ammattilaisia, harrastajia, tuottajia tai kuuntelijoita - kanssa hedelmälliseksi ja vaihtaessani aiheita keskiaikaiseen lääkintään kaipaasin ympärilleni uudenlaista ryhmää.

Vieraillessani Jyväskylän Yläkaupungin yössä toukokuussa, osuin 12-vuotiaan poikani kanssa keskiaikaseura Hirvenkylän ja paikallisten seppien kojuille, missä poika sai kokeilla ja tutustua niin aseisiin kuin keskiaikaiseen kirjoittamiseen ja ompelemiseen. Kysymyksiin vastattiin reippaasti omien kokemusten pohjalta, mikä palveli ainakin lapsen tiedonnälkää paremmin kuin tutkijaäidin polveilevat ”toisaalta ja toisaalta” -selitykset.

Nielaistuani muutamit kielen päällä pyörineet, tutkijamaisen saivartelevat kommentit ajattelin, että tuollaiseen tiedon keräämisen ja jakamisen tapaan olisi syytä tutustua. Alkoi myös kiinnostaa, mikä saa ihmiset uhraamaan iltansa ja viikonloppunsa vaikkapa musteen valmistamiseen tai itse tehdyllä luuneulalla ompeluun.

Niinpä jalkauduin kesällä 2012 kolmille keskiaikamarkkinoille Laukaaseen, Turkuun ja Hämeenlinnaan, joista tässä keskitytään viimeksi mainittuun, koska siellä olin osana Glossa ry:n järjestämää akateemista ohjelmaa, niin sanottuna Glossan Oppineena. Minulla oli myös oma koju, missä myin itse valmistamiani ”keskiaikaisia” tuoksupusseja ja keskiaikaisella reseptillä valmistettua keittämätöntä sinappia.

Olin sopinut markkinoiden ja Glossan kanssa pitäväni kojussa yrtteihin ja parantamiseen keskittyvää työpajaa sekä antavani kaksi 15 minuutin pituista tietoisuutta aiheesta Yrttien käyttö keskiajalla pikkulavalla, missä oli muutakin Glossan Oppineiden ohjelmaa. Työpajaa varten olin varustautunut yrttikimpuilla ja -ruukuilla, joita olin kasvattanut omassa kotihortuluksessani. Vaikeammin saatavia keskiaikaisen lääkinnän ainesosia, kuten mirhaa ja lapis lazulia tilasin ulkomaisista nettikaupoista. Mitä lie ajatellut postinkantaja pienistä Magic herbs -logolla varustetuista paketeista, mutta tuotteiden etsiminen paljas-

ti paljon niiden asemasta nykyään: monien traditioiden ohella myös keskiajasta ammentavat herbalismi ja magia elävät ja voivat edelleen hyvin.

Laitoin anista, galangaa, katajanmarjoja, lapis lazulia, laventelia, mirhaa, itse uutettua neilikkaöljyä, orrisjuurta, rohtopähkämöä ja ruusunlehtiä avoimiin lasipurkkeihin. Ajatuksena oli panna markkinayleisö arvuuttelemaan aineksia katsomalla, koskettamalla ja haistelemalla sekä samalla virittää keskustelua keskiaikaisesta lääkinnästä ja sen tutkimuksesta. Tehtävää helpotettiin laittamalla viereen lista, missä lääkkeet ja mausteet olivat, tosin eri järjestyksessä kuin purkeissa. Tehtävä sai suuren suosion ja sen äärelle pysähtyivät niin lapset kuin aikuisetkin. Eksoottiset ainesosat herättivät kysymyksiä ja kotimaiset ainekset, kuten katajanmarjat, kirvoittivat keskustelua kotimaisesta lääkintäperinteestä ja sen suhteesta keskiaikaan.

Jotkut selailivat tarjolla olleita keskiaikaisia lääkereseptejä (joita olin suomeksi kääntänyt), toiset taas käsikirjoituskuvia lääkintätilanteista, joita olin kopioinut omaan kansioonsa. Keskustelut koskivat melko yllättävästikin pitkälti puutarhanhoitoa ja Suomen oloihin sopivia kasveja, erityisesti yrttilääkintää, mutta myös ruokaa ja keskiaikaisia ruokavalioita.

Tapasin monenlaisia ihmisiä, joista joitakin kiinnosti keskiajan arabioppineiden lääketieteellisen tietämyksen levinneisyys, toisia taas laventelin menestyminen Suomessa tai oman päänsäryn parantaminen. Kuuntelin vaivojen kuvauksia ja minulta tivattiin näihin reseptejä. Jouduin useampaan otteeseen muistuttamaan, etten ole lääkäri enkä edes puoskari vaan tutkija, joka yrttejä ja sairauksia enemmän on kiinnostunut keskiajalla eläneiden ihmisten arjesta ja maailmankuvasta. Raskauspohjaintiin käytettyjä yrttejä en kysyttäessä onneksi muistanut ja pohdin, josko olisin kertonut, vaikka olisin muistanutkin.

Joka tapauksessa kohtaamiset ihmisten kanssa vahvistivat käsitystä siitä, kuinka olennaista vaivoista kärsivän on tulla kuulluksi ja miten parantamiseen liittyvät käytännöt ja rituaalit ovat edelleen monille tärkeitä. Entä siihen aikaan, kun tietoa ja parantajia on ollut vähemmän saatavilla? Päässäni heräsi myös epäily: oliko näin? Vai oliko esimerkiksi kyläyhteisöissä enemmänkin (epävirallisia), itseään parantajiksi kutsuvia ”asiantuntijoita”, joiden pääasiallinen tehtävä oli kenties kuunnella, antaa neuvoja ja/tai osallistua rituaaleihin ja muihin käytäntöihin sekä siinä samalla hankkia oma elanto tai ainakin särvintä leivälle?

Ompeleman laventelipussukat menivät hyvin kaupaksi ja yllätyksekseni raakasinnappi myytiin heti loppuun. Tuotteet olivat varmasti sopivan pieniä ja halpoja - minun kun ei tarvitse elättää käsilläni itseäni ja perhettäni. Perheenjäsenet auttoivat myyntityössä niin että pystyin keskittymään työpajaan. Tämä oli erityisen hauskaa mukana olleista lapsista (10 ja 5v.). Muut historian utusyritykset eivät ole olleet aina yhtä onnistuneita...

Laskin, että työpajan ja kojun suunnittelu ja valmistelu kesti yhtä kauan kuin tieteellisen artikkelin kirjoittaminen. Helpoin osuus markkinoista oli pikkulavan tietoisuus, jonka suunnittelin vasta nähdessäni (harvalukuisen) yleisön paikan päällä.

Omassa kojussani vuorovaikutteinen ja osallistuva toiminta puri hyvin. Epäilemättä yleisöluennotkin voisivat toimia, mikäli aihe on kiinnostava, paikka sopiva ja tieto saavutaisi asiasta kiinnostuneet.

Summa summarum: jos markkinoilla vieraillee yli 20 000 keskiajasta tavalla tai toisella kiinnostunutta, tarjoaa määrä monenlaista potentiaalia myös tutkijoille. Kävijöiden lisäksi harrastajat, etunenässä käsityöläiset ja esiintyjät tarjoavat erilaisia näkökulmia keskiaikaan, eikä kaikkeen tarvitse suhtautua rankalaisella vakavuudella. Esimerkiksi he-

vosten käsittely, yhteistyö ratsastajan kanssa ja ylipäätään hevosten merkitys avautui minulle turnajaisnäytöksissä aivan uudella tavalla (tästä kiitos myös Turun keskiaikamarkkinoiden hienoille luennoille!). Ihan tarkkaan en vielä tiedä, kuinka näitä kokemuksia voisi hyödyntää tutkimuksessa tai voisiko niitä jopa itseään tutkia? Voisiko tätä tutkimusta tehdä joku muu kuin keskiajan tutkija? Etnologi? Kasvatustieteilijä? Vai olisiko tässä kenties monitieteisen projektin paikka?

Joka tapauksessa osa kävijöistä haluaa olla tapahtumissa muutakin kuin pelkkä kuluttaja. Kaikki eivät ole tutkimuksesta kiinnostuneita, eivätkä kaikki tutkijat koe markkinaforumia omakseen, mutta kipinää voisi molemmilla puolilla iskeä nykyistä enemmän. Kuinka siis innostaa tutkijoita näihin työläisiin kohtaamisiin kun yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta ei pisteitä (ainakaan vielä) kerry?

Uskon tämäntyyppisten kohtaamisten rikastuttavan myös tutkijoita, tavalla tai toisella. Ainakin joskus voisi kokeilla norsunluutornista poistumista. Tiedenäkökulma kun on vain yksi historian monista näkökulmista.

Kirjoittaja on Suomen Akatemian tutkijatohtori projektissa "Medicine without doctors. Sexuality, sleep and sound mind in medieval vernacular medicine."

GLOSSA RY. TIEDOTTAA

Glossa ry:n sääntömääräinen syyskokous

pidetään Tieteiden talolla, Kirkkokatu 6, Helsinki tiistaina 4.12.2012 klo 17.30. Yhdistyksen säännöt ovat verkkosivuillamme: www.glossa.fi/hallinto/saannot.php.

Vuosikokousesitelmän pitää Valoisa keskiaika -kunniamaininnan saaja Tuomas Heikkilä. Kunniamaininnan perusteet voi lukea tämän lehden sivulta 4.

Esitelmä alkaa Tieteiden talolla klo 18.00. Tervetuloa kaikille - niin yhdistyksen jäsenille kuin muillekin kiinnostuneille!

KIRJAVA KESKIAIKA TAITEIDEN YÖSSÄ 2012

Jaakko Tahkokallio

KANSALLISKIRJASTON TAITEIDEN YÖN ohjelma rakentui tänä vuonna *Kirjava keskiaika* -näyttelyn ympärille. Näyttely, joka on esillä kupolisalissa lokakuun 20. päivään asti, esittelee vanhinta Suomessa säilynyttä kirjallista aineistoa, Kansalliskirjaston pergamenttifragmenttien kokoelmaa. Ainutlaatuinen kokonaisuus sisältää yli 9000 lehteä, jotka ovat säilyneet Suomessa ja Ruotsissa keskiajalla käytössä olleista kirjoista.

Useimmat keskiajan harrastajat tuntevat lehtien erikoisen säilymishistorian. Ruotsissa, kuten muissakin Pohjoismaissa, keskiajan katolisia käsikirjoituksia uudelleen käytettiin 1500- ja 1600-luvuilla kruunun tilikirjojen kansikääreinä. Voutien harjoittama kierrätystoiminta on usein nähty reformaatiovandalismina, mutta menettelytapa säilytti jälkipolville harvinaisen kattavan otoksen keskiaikaista seurakuntien käyttökirjallisuutta.

Taiteiden yön ohjelmaan kuului yleisöluentoja, opastuksia, musiikkiesitys sekä työnäytöksiä, jotka kaikki liittyivät tavalla tai toisella pergamenttifragmentteihin. Ensimmäisenä puhui Tuomas Heikkilä, joka esitteli fragmenttikokoelmaa, sen kulttuurihistoriallista merkitystä, sekä sen parissa viime vuosina toteutettuja projekteja. Näistä merkittävin on kaikkien fragmenttien digitoiminen ja asettaminen saataville internettiin. Täysi rotundallinen kuuliota seurasi Heikkilää tämän vetämälle näyttelykierroksella, jonka jälkeen *Schola Sancti Henrici* -lauluryhmä esitti pyhän Henrikin messun keskiaikaista musiikkia sekä latinankielisen legendan pohjalta laaditun suomenkielisen laulukertomuksen. Samalla

kirjansidonnan ammattilaiset Rudolf Sommer ja Seppo Seppälä demonstroivat keskiaikaisen kirjansidonnan tekniikoita.

Musiikillista osuutta seurasi Marleena Viikarinen esitelmä fragmenttien konservoinnista. Ennen digitointia kaikki fragmentit puhdistettiin, ja osan ryppyjä ja laskoksia oiottiin. Kyse oli Suomessa ennennäkemättömän laajasta pergamenttiaineiston konservointiprojektista, joka edellytti kokonaan uuden linjaston rakentamista Kansalliskirjaston Mikkelin toimipisteeseen.

Lopuksi kuultiin allekirjoittaneen sekä Jesse Keskihon luennot, jotka popularisoivat fragmenttien parissa viime vuosina tehtyä tutkimusta. Pimenevässä illassa lähes täysi sali jaksoi seurata tutkijan näkökulmaa ja fragmenttitutkimuksen metodologiaa valottaneita esitelmiä. Myöhäisillan näyttelykierroskin, jonka vain vahtimestarien väliintulo ja rakennuksen sulkeminen pystyi lopettamaan, keräsi varsin runsaan osanoton. Esiintyjien ja Kansalliskirjaston näkökulmasta tapahtuma onnistui erinomaisesti. Erityisen tyytyväisiä Kansalliskirjastossa oltiin siihen, että ilta onnistui houkuttelemaan taloon monia kokonaan uusia kävijöitä.

WHO'S AFRAID OF TEI?

– *Eli käsikirjoituskurssilla Englannissa:*

MMSDA – Medieval Manuscript Studies in the Digital Age 23.–

27.4.2012, Cambridge & Lontoo

Leena Enqvist

VIIME HUHTIKUUSSA 20 keskiaikaan erikoistunutta jatko-opiskelijaa koontui kansainväliselle käsikirjoitustutkimuksen kurssille Cambridgeen ja Lontooseen. Tavoitteena oli viiden päivän aikana teoriassa ja käytännössä perehtyä sekä perinteisiin käsikirjoitustutkimuksen menetelmiin että uusiin digitaalisiin mahdollisuuksiin. Kurssin opetuksesta vastasivat ennen kaikkea Peter Stokes (King's College, London & University of Cambridge), Hanna Vorholt (Warburg Institute) ja Elena Pierazzo (King's College, London). Lisäksi kurssilla oli useita vierailevia opettajia.

Kurssi alkoi Cambridgesta, jossa vietimme maanantain ja tiistain. Cambridgen inspiroiva ympäristö tarjosi varmasti parhaan mahdollisen aloituksen tällaiselle kurssille – asiaankuuluvasta vesisateesta huolimatta. Aamupäiväluennot keskittyivät perinteiseen käsikirjoitustutkimukseen: paleografiaan, kodikologiaan, käsikirjoitusten luettelointiin ja kuvailuun, sekä käsikirjoitusten kuvittamiseen ja koristeluun. Iltapäivisin siirryimme teoriasta käytäntöön, kun vierailimme kirjastoissa (Corpus Christi Collegien Parker Library, Trinity Collegien Wren Library, St John's College Library), joissa kurssin luennoitsijat ja kirjastojen henkilökunta esittelivät kokoelmiin kuuluvia käsikirjoituksia. Kirjastoissa saikin hyvin konkreettisen kuvan esimerkiksi erilaisista käsikirjoitusten koristelu- ja kuvitustavoista.

Keskiviikkona opetus siirtyi Lontooseen, jossa aamu alkoi luennoilla kuuluisassa War-

burg-instituutissa. Luennot käsittelivät ennen kaikkea editointiperiaatteita ja pohjustivat loppuviikon digital humanities -osiota. Ilta-päivällä oli kurssin viimeisen kirjastovierailun aika: puolet ryhmäläisistä perehtyi lähellä sijaitsevan Wellcome Libraryn kokoelmiin. Itse kuuluin ryhmään, joka siirtyi rajua ukkoskuuroa uhmaten Thamesin toisella puolella sijaitsevaan Lambeth Palace Libraryyn. Täällä kurssin varsinainen johtaja, professori Michelle Brown (University of London) esiteli meille muutamia upeita varhaiskeskiaikaisia käsikirjoituksia.

Kun olimme ensin kolme päivää kiertäneet kuuluisia kirjastoja ja nähneet toinen toistaan hienompia käsikirjoituksia, tuntui ensin hieman masentavalta siirtyä torstaina Lontoon King's Collegien huonosti ilmastoituu tietokoneluokkaan, jonka eleganssi jäi hieman jälkeen Cambridgen kirjastoista. Viimeksi mainittu ruokkivat stereotyyppisen humanistin romantiikannälkää paremmin kuin ajatus siitä, että pitäisi kahdessa päivässä oppia ymmärtämään jotain lyhenteistä sellaista kuin XML tai TEI (Text Encoding Initiative). Eihän siinä mikään auttanut: torstai ja perjantai käytettiin aamusta iltaan siihen, että oppisimme teoriassa, ja harjoitustehtävien avulla myös käytännössä, miten XML ja TEI toimivat käsikirjoitustutkimuksen (kuvailu, transkriptioiden ja editioiden rakentaminen, julkaiseminen jne.) apuna. Olin kyllä teoriassa jo ennestään jossain määrin perehtynyt siihen, mistä on kyse, mutta olin silti aika skeptinen sen suhteen, että oppisin itse

koodaamaan.

Niinpä olikin iloinen yllätys, kun kahdessa päivässä huomasi, että näitä asioita voi oppia ja ymmärtää. Kurssin tästä osasta vastanneet Elena Pierazzo ja Raffaele Viglianti (King's College, London) osasivat selittää asiat niin selkeästi, että ensimmäisiä harjoitustehtäviä varjostanut lievä rimakauhu vaihtui nopeasti vierustoverin kanssa vaihdettuun hämmästyneeseen ”well, this is actually kind of fun” -kommenttiin ja lopulta havaintoon, että koodaaminen voi olla yllättävän kukaavaa. Jotta opittu ei olisi jäänyt vain päämäärättömiksi sormiharjoituksiksi, perjantai-ilta-päivänä pohdittiin myös sitä, millaisia mahdollisuuksia tietotekniikan hyödyntäminen tarjoaa käsikirjoitusten, editioiden ja tekstien julkaisemiselle ja tutkimiselle.

Tietotekniikan avulla on mahdollista rakentaa vaikkapa käsikirjoitustietokantoja, joita käyttämällä tutkijoiden on mahdollista kartoittaa ajallisia kerrostumia ja konsultoida yhtä aikaa faksimileä ja editoitua tekstiä. Olennaista on päättää, mihin tarkoitukseen editiota tai julkaisua tehdään, koska se sanelee tarvittavat tekniset ratkaisut ja esimerkiksi sen, mitä tietoja ja miten tarkasti, TEI:llä on merkattava. Kuten kurssilla todettiin, tutkijan omaan käyttöön tekemä transkriptio vaatii erilaisia ratkaisuja kuin julkaistavaksi tarkoitettu editio. Lisäksi tutkimuskysymykset sanelevat sen, mihin kannattaa kiinnittää huomiota. Koodaaminen voi kuulostaa äkkiseltään varsin mekaaniselta puuhalta, mutta harjoituskäsikirjoitusten parissa työskennellessä oppi nopeasti, että se on kaikkea muuta: käsikirjoitusten digitaalinen editointi vaatii tutkijalta samaa analyysia, tulkintoja ja periaatteellisia valintoja kuin perinteinenkin tutkimus.

Kun TEI-harjoitukset olivat ohi myöhään perjantai-ilta-päivänä, olimme uupuneita mutta inspiroituneita, ja jäljellä oli vielä yksi kohde: legendaarinen Sotheby's. Täällä kurssi sai arvoisensa päätöksen, sillä pääsimme näkemään joitakin huutokaupattavia käsikir-

joitusharvinaisuuksia ja kuuntelemaan käsikirjoitusosaston asiantuntijan, Tim Boltonin värikästä johdatusta harvinaisten käsikirjoitusten ja kirjojen alkuperän ja omistushistorian selvittämiseen.

Vaikka viikko on varsin lyhyt aika tällaiselle kurssille, se tarjosi hyvän pohjan, jonka avulla voi edelleen kehittää taitojaan. Opettajat olivat aivan erinomaisia, ja kirjastovierailujen yhteydessä oli myös mahdollista tehdä omiin tutkimusaineistoihin liittyviä tiedusteluja. Tiiviistä kurssiohjelmasta huolimatta iltaisin jäi aikaa verkostoitumiseen, ja kurssi olikin korvaamaton tilaisuus tutustua jatko-opiskelijoihin muista eurooppalaisista yliopistoista. Tutkimusaiheiden kirjo oli laaja niin ajallisesti kuin paikallisestikin, ja osanottajia oli Euroopan joka laidalta: kahden suomalaisedustajan lisäksi Englannista, Skotlannista, Irlannista, Saksasta, Italiasta, Ranskasta, Belgiasta, Hollannista, Espanjasta, Tšekistä ja Unkarista. Kurssi oli aidosti kansainvälinen ja tarjosi paitsi tietoa ja elämyksiä, myös uusia tuttavuuksia.

Lisätietoa:

MMSDA kotisivut:

<http://www.ies.sas.ac.uk/study-training/research-training/courses/medieval-manuscripts-digital-age>

Parker Libraryn (Corpus Christi College, Cambridge) käsikirjoitustietokanta:

<http://parkerweb.stanford.edu/parker/actions/page.do?forward=home>

Tietokannan avulla saa kuvan siitä, mitä tietotekniikan hyödyntäminen keskiaikaisten käsikirjoitusten julkaisukanavana voi muun muassa merkitä. Linkin kautta pääsee selailemaan kokoelmia, mutta monet toiminnot (kuten haku ja zoomaus) ovat saatavilla ainoastaan rekisteröityneille tilaajille.

TEI (Text Encoding Initiative):

<http://www.tei-c.org/index.xml>

EUROOPAN KESKIAJAN ARKEOLOGIAN UUTUDET HELSINGISSÄ 2012

Mervi Suhonen

MEDIEVAL EUROPE RESEARCH CONGRESS (MERC) teki tänä vuonna Helsingissä historiallisen päätöksen liittyä osaksi European Association of Archaeologists -järjestön (EAA) vuosittain järjestettävää konferenssitraditiota. MERC on 20 vuodessa jo nimittäin joka tapauksessa liukunut yhä enemmän historiallisen ajan arkeologian konferenssiksi. Lisäksi aihepiirit ovat laajentuneet kattamaan keskiajan lisäksi kaikki ne vuosisadat, joilta Euroopassa on säilynyt ja käytettävissä kirjallisia lähteitä. Tästä tutkimushistoriasta olen kirjoittanut Glossae-lehden numerossa I / 2012 (s. 19).

Vuoden 2012 EAA-konferenssi oli siis ensimmäinen, johon MERC sulautettiin ja jonka osana se toimi saumattomasti. Kaikkiaan yhteensä 76 session joukossa oli yhdeksän MERC-sessiota. Tulevaisuudessa MERC on mukana Euroopan arkeologikonferenssissa joka vuosi, ja se yhdistyy EAA:han myös taloushallinnollisesti. Näin historiallisen ajan arkeologian Euroopan-laajuinen tapahtuma voidaan toteuttaa joka vuosi. Kääntöpuolella on, ettei pelkkä historian tutkimus enää jatkossa ole osa MERC:ia – Leedsin ja Kalamazon vuotuiset suurkonferenssit ovat vakiinnuttaneet asemansa asiakirjalähteiden tutkijoiden päätapahtumina.

Tämän vuoden MERC-sessioilla oli runsaasti kuulijoita – olihan EAA-konferenssi 2012 kaikkien aikojen suurin Euroopan arkeologien kokoontuminen, jonne saapui lähes 1200 arkeologia! Vaikka heillä oli käsiteltävänä koko Euroopan menneisyys paleoliittisesta kivikaudesta nykyajan muinaismuistohallintoon, monet valitsivat ohjelmansa juuri historiallisen ajan arkeologiaa.

MERC-sessioiden lisäksi keskiaika oli läsnä useissa muissakin yhteyksissä, mm. tekstiilitutkimuksessa, arkeologian popularisoinnin ja kulttuuriympäristösuojelun kysymyksissä ja niin edelleen. Koko konferenssin ohjelma on verkko-osoitteessa www.eaa2012.fi/programme. Abstraktikirjan voi ostaa 5 eurolla Museovirastosta (esa.mikkola@nba.fi).

Ne yhdeksän MERC-sessiota

Avauspöytäkirjassa kysyttiin – retorisesti – mihin joudumme, kun joka vuosi tehdään 10 000 uutta kaupunkikaivausta ja aineisto kasvaa kasvamisestaan. Voidaan väittää, että yhdessä nämä pienet, usein suhteellisen työläät kurkistukset eri kaupunkien pinnan alle tarjoavat äärettömän kirjavan menneisyyden mosaiikin. Laajoihin, kunnolla resursoituihin kaivauksiin päästään harvoin, joten lyhyitä kenttätöprojekteja rajallisine tuloksineen ei tule väheksyä.

Kaupunkikaivaussessiossa painotettiin tutkimusmenetelmiä. Esimerkiksi maa-ainesta voidaan analysoida aina vain yksityiskohtaisemmin kaupunkialueen erilaisia käyttövaiheita. Rakennusten ja esineiden lisäksi kaupunkiarkeologeja kiinnostavat itse asukkaat, siis luut. Lääketieteellä ja kemialla on paljon annettavaa. Täysin uutta arkeologeille ei enää ole, että eräiden alkuaineiden isotooppianalyysit voivat paljastaa yksilön elinympäristön eli esimerkiksi onko hän kasvuikäisenä nauttinut merellistä ravintoa. Sen sijaan moni lienee hämmästynyt kuullessaan, että hammaskiveen voi dokumentoitua tietoa hänen hengittämästään ilmasta!

Keskiajan hautatutkimuksessa yksi arke-

ologian pysyvistä tehtävistä on seurata kristinuskon leviämistä Euroopassa ja sitä, kuinka halukkaasti paikallisyhteisöt omaksuivat uuden uskon. MERC:issa nähtiin laaja kirjo esimerkkejä 600-luvun Hollannista 1200-luvun Saarenmaalle. Latviasta kuultiin, että jotkut paikallisyhteisöt ovat jatkaneet esineellistä hautausta kristillistymisestään huolimatta jopa nykyaikaan asti. Onko hautojen esineistömyys siis keskiajankaan kohdalla luotettava merkki siitä, että ihmiset olivat tutustuneet kristilliseen ajatukseen tuonpuoleisesta?

Luiden perusteella voidaan päätellä paitsi yksilöiden kuolinsyitä myös hyvin paljon siitä, mitä he ovat elämänsä aikana kärsineet selviten silloin vielä toistaiseksi hengissä. MERC:issa paneuduttiin katastrofeihin kuten mustaan surmaan. Mutta kun ruton vuoksi työvoimasta oli pulaa, saattoi se terveinä säilyneiden kohdalla johtaa parempaan palanmaksuun ja siten elintason kohoamiseen. Luut kertovat tästäkin.

Osteologiaan perehtynyt arkeologi pystyy sanomaan, minkä ikäisenä kuolleesta (teuras-tetusta) yksilöstä on ollut kyse, onko kyseessä ollut suhteellisen kookas vai niukasti ravittu eläin jne. MERC:issa kuultiin tänä vuonna luututkimustuloksia mm. Helsingin Vanhas-takaupungista. Se on samalla on esimerkki kohteesta, joka yhtäläisesti keskiajan kaupunkien kanssa valottaa Euroopan historiaa.

Laboratiiviset menetelmät kuuluvat myös keskiaikaisten rakennusten tutkimukseen. Tiilien tuotannolle ja käytölle omistetuissa sessiossa kuultiin, miten luminesenssi ja arkeomagnetismi ovat hyödyksi, kun selvitetään valmistustekniikan historiaa. Molemmissa menetelmissä on kyse saviaineksen geologisten ominaisuuksien analysoinnista. Kuumuus, tässä tapauksessa tiiltä poltto, jättää pysyvät jälkensä mineraaliainekseen, mikä mahdollistaa polton ajankohdan selvittämisen.

Innostus laboratiivisiin menetelmiin ei peittoaa alleen esinetutkimusta eikä vähen-

nä kirjallisen lähdeaineiston arvoa. Kahdessa Turusta löytyneen pienen kimpiaastian pohjassa on latinankielinen katkelma Ave Maria -rukouksesta *futharkilla* kirjoitettuna. Miksi tavanomaisiin päivittäistavaroihin kuuluneista kimpikupeista muutamiin on tehty tällaisia tekstejä? Kaivertaja lienee hallinnut useita kieliä, mutta kuinka tavallista se oli keskiajan Turussa?

Yhtenä aiheena olivat maaseutumaisemat. Sinne ovat jättäneet jälkiä esimerkiksi poikkeusajat kuten ristiretket, elinkeinot kuten keskiaikainen kaivostoiminta ja niin edelleen. Maisemia opitaan lukemaan ja tulkitsemaan yhä monipuolisemmilla tavoilla. Maaseutuun paneutui myös sessio, jossa avainsanana oli *rural strategies*. Arkeologinen aineisto valottaa, miten yhteisöt kuten keskiajan kylät ovat sopeutuneet vaikkapa pohjoisen ilmastoon muutoksiin muuttamalla elinkeino- tai muita strategioitaan. Tapaukselliset tutkimukset olivat läheltä meitä, Uudeltamaalta ja Ruotsista.

Rannikon kauppapaikkojen kaivauksilla tavataan keskiajan ihmisiä, joiden elämä oli riippuvaista merestä ja kaupasta. Helsingin MERC:issa kuultiin kaivaustuloksia esimerkiksi jo viikinkiajalla kauppakeskuksiksi kasvaneiden Hedebyn, Dorestadin ja Birkan satamista. Saatiin myös tietää, että joillakin Birkaan haudatuilla vainajilla oli mukanaan haudoissa esineitä, joiden alkuperä on Suomessa. Monikulttuurisuutta?

Euroopan keskiajan tutkimuksen konferenssi ei piirrä ehdotonta rajaa Euroopan ja muun maailman välille. Yksi MERC-sessioista täyttyi esitelmistä, joiden aiheet olivat maanosamme ulkopuolelta: Ottomaanien valtakunnasta, Pohjois-Afrikasta ja aina Japanista saakka.

Kirjoittaja kuului EAA-konferenssin järjestelytoimikuntaan 2012 ja osallistui MERC-konferenssiin kuulijana.

MAKROFOSSIILIEN JA PUULAJIANALYYSIEN MAAILMA KESKIAJAN TUTKIMUKSESSA

Teemu Korpijärvi

SYYSKUUN ESITELMÄILLASSA filosofian maisteri Santeri Vanhanen tutustutti kuulijakunnan makrofossiilien eli kasvijäänteiden sekä puulajianalyysin maailmaan keskiajan tutkimuksen apuvälineinä. Suomen oloissa kasvijäänteet säilyvät yleensä hiiltyneinä (esimerkiksi jyvät) tai veteen uponneina (esimerkiksi siitepöly ja puurakenteet). Esitelmän aihe juonsi Vanhasen tekeillä olevasta arkeologian väitöskirjahankkeesta, jossa hän valottaa maanviljelykseen, elinympäristöön ja kaupankäyntiin liittyviä kysymyksiä. Kuulijakunnassa oli varmasti useita, joille aihepiiri oli jokseenkin uusi, ja Vanhanen avasi aihetta tehden siitä alaan perehtymättömälle ymmärrettävän. Hän selitti arkeobotaniikkaan eli arkeologiseen kasvien tutkimukseen liittyviä peruskäsitteitä, kuten kasvijäänteiden talteenotossa käytettävää kellutusta, havainnollistavasti ja esimerkeissään kuvia hyödyntäen.

Kasvijäänteitä kuten siemeniä ja siitepölyjä tutkimalla saadaan selville perusasioita, kuten millaisia kasveja alueella on joskus kasvanut ja millaisia kasveja ihmiset ovat hyödyntäneet. Kasvijäänteiden tutkimuksella voidaan etsiä vastausta moniin kysymyksiin, kuten minkälaisia viljoja kulloinkin on viljelty, millaisia rikkakasveja keskiajalla kasvoi, milloin puutarhaviljely aloitettiin nykyisen Suomen alueella ja minkälaisia eroja maaseudun ja kaupunkien kasvillisuudessa ja kasvien käytössä oli.

Kasvijäännettutkimuksella voidaan Vanhasen mukaan vastata myös monimutkaisempiin kysymyksenasetteluihin, kuten mistä perinteisesti ortodoksisesta idästä saapuneena pidetty ruis ja katolisesta lännestä saapuneeksi ajateltu leipävehnä todella tulivat ja kuinka

ne levisivät Suomen alueella. Samoin voidaan selvittää, millaista kasvillisuutta eri paikoissa kasvoi asutussa ympäristössä, jolloin on myös huomioitava kasvien menestymisedellytykset kuten vaikkapa tallautumisen kestäminen. Kasvijäänteet antavat arkeologeille johtolankoja alueiden käytöstä ja tähän liittyvistä sosiaalisista aspekteista. Vauraammilta tai ollenaisesti kauppaan liittyneiltä alueilta voidaan ajatella löytyvän enemmän tuontikasvien jäänteitä. Tällä tavalla kasvijäänteet toimivat kiinteiden rakenteiden käyttötarkoituksen selvittämisessä hyödyllisinä vihjeinä. Asia ei kuitenkaan ole aivan yksioikoinen: kuinka esimerkiksi erottaa tuontivilja itse viljellystä? Toisaalta kiinteiden jäänteiden tulkinta helpottuu tuomalla päättelyn tueksi makrofossiileja ja historiallisia lähteitä. Näin voidaan saada vahvistus vaikkapa riihen tai jonkin muun maatalousrakennuksen sijainnille.

Esimerkkeinä erilaisista ympäristöistä Vanhanen antoi maaseudulla, keskiaikaisen maantien varrella sijainneen Vantaan Gubbackan kylätontin ja falunilaisen kaupunkitontin Keski-Ruotsissa. Maaseudulta löytyi runsaasti erilaisia viljakasveja – eniten ruista (1400-luvulta) sekä erilaisia havu- ja lehtipuita (1250–1500-l.) ja muutamia rikkakasveja. Kaupunkitontti (1400–1500-l.) taas tuotti tulokseksi monipuolisesti erilaisia kasveja kuten humalaa, pähkinöitä, erilaisia marjoja ja pellavaa, muttei juuri lainkaan viljaa. Tuontilajeina löytyi viikunaa ja viinirypälettä. Osaltaan löytöihin saattoivat toki vaikuttaa myös kaupunki- ja maaseututontin erilaiset säilymisolosuhteet, kuten Vanhanen selkeästi toi esiin

Kirjaesittely: KESKIAJAN SILTA PADISEN JA VANTAAN VÄLILLÄ

Mervi Suhonen

VIRON POHJOISRANNIKOLLA sijaitseva Padisen kunta ja Vantaan kaupunki ovat nyt kavereita. Enemminkin: ystävyys on kaksivuotisen yhteisen, EU-rahoituksen yhteistyöhankkeen aikana syventynyt ja sen konkreettinen huipentuma on tämän vuoden elokuussa julkistettu kirja, *Padise ja Vantaa* (kustantajat Padise vallavalitsus ja Vantaan kaupunki / historiatoimikunta).

Padise – Vantaa, the Middle Ages Bridge (PAVAMAB) oli tuottelias hanke. Se mahdollisti arkeologiset kaivaukset sekä Padisen sisterssiläisluostarin raunioilla että Gubbackan ja Mårtensbyn keskiaikaisilla kyläpaikoilla Vantaalla. Projektin yhteydessä on niin ikään edistetty asiakirjatutkimusta sekä laadittu uusi Padisen luostarinraunioiden restaurointisuunnitelma.

Yhteys Viron ja Suomen välillä ei ole tässä pelkkä aasinsilta EU-rahoituksen saamiseksi. Vuonna 1351 kuningas Maunu Eerikinpoika antoi Padisen luostarille patronaattioikeudet eli oikeudet Porvoon seurakunnan papin nimittämiseen. Lahjakirjassa on vanhin säilynyt maininta Helsingin pitäjästä. Siinä luvataan Padisen munkeille kalastusoikeudet kruunun vesiosuuksiin Vantaanjoessa.

Historiaprojekti ei toki keskittynyt vain munkkeihin vaan siinä käsiteltiin luostarin vaiheiden lisäksi laajasti Viron ja Suomen rannikoiden asuttamista ja keskiaikaisia asukkaita, talous- ja oikeushistoriaa sekä keskiaikaista ja uuden ajan alun esineistöä. Marraskuussa 2010 Vantaalla järjestettiin tieteellinen, yleisölle avoin seminaari. Sen esitelmät koottiin pieneksi julkaisuksi *Colonists on the Shores of*

the Gulf of Finland – Medieval settlement in the coastal regions of Estonia and Finland, jota on jaettu mm. Vantaan kaupunginmuseossa maksutta.

Historiaa, arkkitehtuuria ja arkeologiaa

Padise ja Vantaa -teoksen 15 artikkelista peräti viisi on taidehistorioitsija Kaur Alttoan käsialaa. Hän analysoi yksityiskohtaisesti paitsi Padisen luostarin oman historian myös sen taustoja aina siitä lähtien, kun sisterssiläiset saapuivat Vanhalle-Liivinmaalle todennäköisesti 1100–1200 -lukujen vaihteessa.

PAVAMAB-rahoituksen turvin Padisen luostarin alueella tehtyjen arkeologisten kaivausten kulkua ja tuloksia selostaa kirjassa kaivausjohtaja Villu Kadakas, jota voidaan kiittää tinkimättömästä perusteellisuudesta. Aivar Pöldvee esittelee Ruotsin valtionarkistossa säilyneet Padisen voutien tilikirjat, joita on tallessa kuudelta vuosikymmeneltä Liivinmaan sodan jälkeen. Erikoisuutena nostetaan kirjassa esiin eräs Harju-Ristin kirkosta talteen otettu, nykyisin Tallinnassa nähtävillä oleva krusifiksi, jonka yhteyksiä sääntökuntiin, jopa itse Padiseen pohtii taidehistorioitsija Krista Andreson.

Kirjan ajankohtaisin, tulevaisuuteenkin katsova osuus on Kaur Alttoan ja kahden rakennuskonservointiin perehtyneen arkkitehdin yhteisartikkeli luostarin raunioiden 1930-luvulla ja neuvostoaikana toteutetuista restauroinneista sekä nykyajasta. He esittävät tekstein ja piirroksin suunnitelman siitä,

miten kohteen ennallistamista ja suojaamista olisi parasta edistää nyt. Raunioiden kolmiulotteinen kuvantaminen laserkeilauksen avulla on helpottanut rakennusten käsittelyä kokonaisuutena ja monia työvaiheita.

Suomalaisista historiantutkijoista suururakan on tehnyt Tapio Salminen, joka omassa artikkelissaan kysyy, mitä tapahtui keskiajalla, jos Viron puolelta Uudellemaalle muuttanut henkilö kuoli, mutta häneltä oli jäänyt omaisuutta Tallinnaan. Millaisiin lakeihin ja säännöksiin omaiset saattoivat vedota ja mitä tällaisia tapauksia arkistolähteet paljastavat?

Kun PAVAMAB oli projektina vasta nuori, oli arkeologisista tutkimustuloksista kertova, suurellekin yleisölle mainiosti soveltuva kirja *Gubbacka – Keskiajan arkea Vantaalla* (Kellastupa 2010) jo uunituoreena myynnissä. Gubbackan kylätontin kaivaukset eivät nimittäin alun perin olleet tieteellinen hanke vaan niihin ryhdyttiin Vuosaaren satamaliikenneyhteyksien rakentamisen vuoksi kymmenen vuotta sitten. *Padise ja Vantaa* -kirja jatkaa nyt Gubbackan tutkimustulosten esittelyä kertoen sieltä löytyneistä pajan jäänteistä sekä keskiaikaisen kylän viljely-, hyöty- ja rikkakasveista.

Arkeologi Andreas Koivisto on johtanut viimeisimpiä kaivauksia Gubbackassa sekä tutkimuksia Länsi-Vantaalla sijaitsevan Märtenbyn kylän Lillasin tontilla. Hän ja Tuuli Heinonen kirjoittavat uudessa kirjassa Lillasin todennäköisestä omistajasta, talonpoikaishankkeija Göran Bondesta ka elämästä Helsingin pitäjässä uuden ajan alussa.

Toisaalta *Padise* ja toisaalta Suomenlahden pohjoispuolella sijainneet kylät ovat kirjassa, kuten ne olivat PAVAMAB-projektisakin, omia kokonaisuuksiaan. Kokoelman viimeinen artikkeli kuitenkin sitoo langat yhteen. Arkeologit Villu Kadakas ja Riikka Väisänen analysoivat saviastialöytöjä molemmista tutkimuskohteista ja vertailevat niitä keskenään.

Kovatasoista tietoa kovissa kansissa

Padise ja Vantaa -kirja on 350-sivuinen, monivärinen ja tyylikkäästi taitettu. Sen jokainen artikkeli on varustettu lähdeviitteillä ja kirjallisuusluettelolla. Tieteellinen taso on ilmeisen korkea ja artikkeleissa esiintyvä tieto luotettava. Informatiivinen, miellyttävästi toteutettu kuvitus lisänee kirjan houkuttelevuutta muiden kuin tiedelukijoiden silmissä.

Valitettavasti teoksen esipuheena ovat pelkät kunnanjohtajan sekä PAVAMAB-projektin edustajien lyhyet kiitokset yhteistyöstä. Kirjaan ei ole dokumentoitu projektin kulkua eikä lukijalle tarjota edes yleiskatsausta siihen, mitä yhteistyöhankkeessa tehtiin. Uuden kirjan välissä jaettava irrallinen tiedote ei tule säilymään kirjahyllyissä ja siten artikkelikoelman syntyhistoria unohtuu. Myös kirjoittajiesittelyt puuttuvat.

Viron- ja suomenkieliset tekstit on asetettu kodikkaasti rinnakkain siten, että jokainen sivu on kaksikielinen. Kahdella itämerensuomalaisella kielellä julkaistua, tieteellistä teosta ei usein tapaa. Käännökset on teetetty virolaisilla käännöstoimistoilla, jotka näyttävät tuotaneen teknisesti lähes moitteetonta, lyöntivirheetöntä asiasuomea. Harmillisesti tekstin hiominen on silti jäänyt hieman puolitiehen. Suomenkielisistä käännöksistä puuttuu laadukkaan tiedotekstin poljento ja kirjoittajien oma ääni.

PAVAMAB on tuottanut kahden vuoden aikana omia tiedotteita, joihin voi tutustua esimerkiksi Vantaan kaupunginmuseon verkkosivujen kautta. Hankkeen avainsanoilla on helppo löytää verkosta myös virolaisia lehtiarikkeleita.

Yhteistyöhankkeessa ei ole tingitty tieteellisestä tasosta eikä julkaisuajataulusta. Erittäin lupaavalta kuulostaa myös, että ensi vuonna valmistuva Vantaan historiateossarjan keskiaikaosuus on saanut tämän projektin ansiosta tuoretta aineistoa.

COMPLETORIUM

– keskiaikaisen luostariyhteisön elävöittämistä näytelmäroolipelin keinoin

Mikko Heimola

TOUKOKUUN 2012 ensimmäisenä viikonloppuna Maskun Linnavuoren eräkeskus muuttui Monsantrumin luostariyhteisöksi vuoden 1230 Pyhässä roomalaisessa keisarikunnassa. Luostarin sisaret vastaanottivat vieraiseen paavin lähettiläät, joiden tehtävänä oli selvittää luostarin 10 vuotta sitten kuolleen perustajan Luardiksen pyhyttä mahdollista kanonisatiota varten. Yhteisöllä oli kuitenkin ongelmia omasta takaa, sillä alkuperäisyhteisön jäsenillä ja perustajan kuoleman jälkeen talon verkostoon sa sulauttaneilla sistersiläisnunnilla oli hyvin erilainen käsitys siitä, miten luostari-ihanteita tulisi toteuttaa. Vajaan vuorokauden aikana lähetit kuulivat monenlaisia muisteloita luostarin historiasta, ja sisaret selvivät keskinäisiä ongelmiaan, vastaanottivat taivaallisia näkyjä, sekä tietysti käyttivät aikaansa työ- ja hetkipalveluksissa. Kepeämpää toimintaa tarjosi mm! . lukuisten alttarista kadonneiden pyhäinjäännösten metsästys.

Tämä tapahtuma, nimeltään *Completorium* oli näytelmäroolipeli eli ”larppi” (*live action role play*). Koska harrastus on nykyään kohtalaisen tunnettu, kuvailen tässä ensisijaisesti sen historian elävöittämiseen pyrkivän pelityylin, jota tämä peli edusti (muitakin on). Tyhjiössä ajatus historiallisesta pelistä ei syntynyt: aiemmin olimme olleet mukana toteuttamassa mm. Jenni Sahramaan pääjärjestämää, viktoriaanisen Lontoon teatterimaailmaan sijoittunutta *Gloriana*, ja Konsta

Nikkasen mongolivallan aikaisella Venäjällä liikkunutta *Riazanin laulua*. Kuten niissä, myös tässä pelissä jokaiselle osanottajalle oli kirjoitettu oma, yksityinen hahmonsa, joka oli joku luostarin väestä tai sen vierailijoista: riitaisen yhteisön välejä setvivä abbedissa Agnes; Languedocista kataareja vainoamasta saapunut dominikaaniveli ja paavin lähetti Arnaldus; Fransiskus Assisilaista seurannut sisar Zuanna, joka opettajansa kuoleman jälkeen oli matkannut pohjoiseen saarnaamaan tämän julistusta; Levantista tullut ja lepra sairastava Pyhän Lasaruksen sääntökunnan ritari Fridebertus; yhteensä neljäkymmentä henkilöä (enemmistö toki luostarin sisaria), jotka täydensivät *Completoriumin* kuvaksi ajan uskonelämän kirjosta. Kaikilla olivat omat käsityksensä, tavoitteensa ja tuntemuksensa jotka pelin käynnistyttyä lähtivät elämään omaa, hahmojen kirjoittajista riippumatonta elämäänsä. Pelikokemus onnistuttiin pitämään lähes rikkumattomana: sen aikana pelaajat puhuivat ainoastaan hahmonsa suulla, ja välttivät tekemästä mikään mikä olisi rikkonut muiden eläytymistä 1200-luvun luostarielämään. Linnavuoren eräkeskuksen upea luonnonmaisema sekä varsin vähällä vaivalla (muurittoman) luostarin rakennuksiksi muunnettavat tilat edesauttoivat tätä.

Larpeille tyypillisen sosiodraaman lisäksi *Completoriumissa* pyrittiin elävöittämään historiaa, mikä tarkoitti että toteuttajien oli ensin itse paneuduttava aikakautta ja luosta-

Alttarista hävinneen pyhäinjäännöksen varastajiksi paljastuivat pelin päätyttyä kaksi luostarissa majaillutta pyhiinvaeltajaa, joista toiselle teko aiheutti suuria tunnontuskia. Kuva: Piia Lempiäinen.

rielämää käsittelevään kirjallisuuteen. Oma taustani uskontotieteilijänä ja toisena pääjärjestäjänä toimineen Minna Heimolan eksegeetin asiantuntemus tietenkin helpottivat tätä syventymistä ja luovaa prosessia, vaikkei kumpikaan meistä ammattimainen keskiajan-tutkija olekaan. Yhden lähtölaukauksen peliprojekti sai Robert Bartlettin kirjasta *The Hanged Man*, joka on mikrohistoriallinen kuvaus yhden piispa Thomas de Cantilupen kanonisaatioprosessiin liittyvän ihmeteen selvittelystä. Sen pohjalta innostuin ajattelemaan, kuinka hyvin näytelmäroolipelinä toimisi se, että jo valmiiksi identiteetistään riitelevään yhteisöön saapuvat paavin asiamiehet joilla on valtuudet kuulustella kaikkia heidän muistoistaan ja luostarin historiasta. Lopulta muistitiedosta ja sen yhteisön identiteettia

määrittävästä luonteesta tuli yksi *Completoriumin* keskeisistä teemoista, sillä osa luostari-väestä muisti yhteisönsä perustajan ihmisenä, aatellisnaisena joka pyrkii ottamaan ohjat elämässään omiin käsiinsä, osa hyvin konkreettista paholaista vastaan taistelevana elävänä pyhimyksenä, ja osa vain muilta kuulemiensa tarinoiden perusteella. Pelin aikana paavin lähettiläät eivät ehtineet juuri muuta tehdä kuin istua kirjureidensa kera kuulemassa näitä moninaisia muisteloita, ja miettimässä millainen pyhimys tästä kehkeytyisi. Tällä pyrimme tuomaan esiin sitä kuilua, joka vallitsee esimerkiksi hagiografisen tradition kuvakielen ja sen takana eläneiden ihmisten välillä. *Completoriumin* proto-pyhimys Lugardis oli muistitiedon lisäksi pelissä läsnä vain yhdessä piispalle kirjoittamassaan kirjeessä, joka ei

Luostarin sakristi valmistaa kirkkoa hetkipalvelukseen. Taustalla näkyvän alttarivaatteen pelaajat kirjoivat pelin aikana ja muutkin lavasteet oli tehty vartavasten tähän peliin. Kuva: Piia Lempiäinen.

juurikaan avannut hänen motivaatioitaan tai persoonaansa; tällaisen ”ongelmallisen” primarilähteistön heittäminen pelaajille huvitti meitä, vajavaisiin aineistoihin omassa tutkimustyössämme tottuneita järjestäjiä.

Toinen nimenomaan luostarikontekstia puoltanut inspiraatio liittyi larppien yleiseen ongelmaan, peliajan kuluttamiseen ilman mitään konkreettista tekemistä. Ratkaisimme ongelman säättämällä tälle pelille tiukan, Pyhän Benediktuksen luostarisääntöä seurailevan rytmin, jossa pelaajat osallistuivat noin kolmen tunnin välein hetkipalveluksiin (myös aamukolmen *vigiliaan*), laulaen gregoriaanisia kirkkolauluja ja kuunnellen Raamatun sanaa, ja näiden välissä tekivät työtä mm. kuokkien peltoa, kirjaillen uutta alttarivaatetta tai harjoittaen kalligrafisia taitojaan scriptoriumissa

kokeneemman ”kopistin” opastuksella. Constance Bermanin sistersiläisten maankäyttöä käsittelevien tutkimusten pohjalta olimme laatineet luostarin obedientiaareille pohdittavaksi tähän liittyviä dilemmoja, sillä asettihän *Carta Caritatis* selvät rajat sille miten sistersiläisluostari saattoi kerätä varallisuutta. Ateriat syötiin hiljaisuudessa, yhden sisarista lukies- sa ääneen hengellisiä tekstejä (kuten Bernard Clairvaux’laisen eksegeesiä siitä, miten Laulujen laulua *ei* pidä tulkita lihallisen rakkau- den ylistykseksi). Pelin aikana me järjestäjät emme kuitenkaan puuttuneet mahdollisiin rikkeisiin luostarinormeja vastaan: pelaajien rooli oli valvoa paitsi itseään myös toisiaan, ja reagoida kuten heille kirjoitettu 1200-luvun henkilö toimisi. Tietenkin luimme valmistelu- vaiheessa itse säännön lisäksi paljon sister-

siläissääntökuntaa, pyhimyskulttia sekä ajan yleishistoriaa käsitteleviä teoksia, mutta on myös myönnettävä, että siinä missä vuoden kestäneen valmistelun alkuvaiheessa kaikki pyrittiin toteuttamaan mahdollisimman tarkasti historiallisten esikuvien mukaan, lopputuloksessa tarve tehdä mielenkiintoinen ja toteutettavissa oleva peli pakotti yksinkertaistamaan esimerkiksi liturgisia kaavoja, ja keksimään omasta päästä ratkaisut kysymyksiin joihin lähdekirjallisuus ei vastannut.

Tämäntasoisien larpin valmistelu vaatii valtavasti työtä, ja kun varsinainen tapahtuma on useimmiten (kuten nytkin) ohi viikonlopussa, täytyy itse työprosessi kokea palkitsevaksi. Neljäkymmenen ihmisen tapahtumaa oli toteuttamassa yli kymmenhenkinen, aiheesta innostunut porukka. Toki pelaajiltakin odotettiin panostusta, sillä he joutuivat sekä valmistamaan itselleen mahdollisimman autenttiset, ajan- ja roolinmukaiset vaatteet että perehtymään aikakauden elämään kirjallisen materiaalin kautta. Itse tulin pelinteon aikana tutustuneeksi keskiajan ja luostarielämään tutkimukseen arkista kiinnostusta huomattavasti syvemmin. Tarve rekonstruoida mennyt aika ja paikka käytännössä pakottivat myös pohtimaan käytännön kysymyksiä jotka muuten tuskin olisivat tulleet mieleen: Miten työt, niin hengelliset kuin maalliset, jakautuivat luostarissa? Mikä rooli toimituksissa oli seurakunnalla, joka ei koostunut tässä tapauksessa täysin maallikoista mutta ei myöskään papeista? Kuinka omaleimaisia paikallisyhteisöt saattoivat olla, huolimatta sääntökunnan paineesta homogenisointiin? Suurin kiitos kaikesta vaivannäöstä oli kuitenkin kutakuinkin täydellisen onnistunut pelitapahtuma: Sen alettua katselin linnavuoren päältä, kuinka mustahuntuiset sisaret tekivät työtään pellolla ja risukoissa, ja kun hetkipalvelukseen kutsuva kello soi, keskeyttivät toimensa ja riensivät kohti kappelia. Tämä tuotti vahvan tunteen

siitä, että *Completorium* tavoitti jotain historiallista todellisuutta muistuttavaa. Tietenkin liikumme tässä tutkimustiedon ja todennettavuuden tuolla puolen, mutta myös pelaajista moni on kokenut fyysisten ja hengellisten harjoitusten avartaneen sitä, mitä luostarielämä niin hyvässä kuin pahassa on ollut.

Pelin kotisivuihin, joilta löytyy paitsi taustamateriaalia myös pelitapahtuman jälkeen julkistettuja hahmotekstejä, voi tutustua osoitteessa <http://iki.fi/mhei/completorium/index.shtml>.

Denis Casey: Time in the Medieval World

13.11. klo 18, Tieteiden talo, Kirkkokatu 6

Glossan marraskuun kuukausiesitelmässä Denis Casey valottaa keskiajan aikakäsityksiä sekä niitä johtopäätöksiä, jotka yhä edelleen määrittävät sitä, kuinka suhtaudumme aikaan vielä tänäkin päivänä - tuntina, tai vuonna.

Denis Casey on irlantilaisen kronikoiden tuntija. Hän on tällä hetkenä tutkijana Helsingin yliopiston Tutkijakollegiumissa, ja on väitellyt Cambridgen yliopistossa (Department of Anglo-Saxon, Norse and Celtic Studies).

Väitös: FM Liisa Seppänen

1.12. klo 12.15–15, Turun yliopisto, Tauno Nurmela -sali

”Rakentaminen ja kaupunkikuvan muutokset keskiajan Turussa. Erityistarkastelussa Åbo Akademin päärakennuksen tontin arkeologinen aineisto”. Vastaväittäjänä toimii professori Andres Tvauri Tarton yliopistosta ja kustoksena professori Jussi-Pekka Taavitsainen.

Glossa ry:n sääntömääräinen syyskokous

Tiistai 4.12.2012 klo 17.30–

Tieteiden talo, Kirkkokatu 6, Helsinki

(Tarkemmin lehden sivulla 10.) Vuosikokouksen alkaen klo 18.00 pitää Valoisa keskiaika -kunniamaininnan saaja Tuomas Heikkilä. Tervetuloa kaikille – niin yhdistyksen jäsenille kuin muillekin kiinnostuneille!

Väitös: FM Jesse Keskiäho

22.12. klo 10, Arppeanumin luentosalissa

”The Reception and Use of Christian Ideas about Dreams and Visions in the Early Middle Ages (400–900)”. Vastaväittäjänä Prof. Rosamond McKitterick (University of Cambridge).

Tieteen päivät 9.-13.1.2013

www.tieteenpaivat.fi/tp2013/index.html

13.1.2013 klo 14.15–15.15, Helsingin yliopiston päärakennuksessa (luentosali 5)

Kun mustasta surmasta on kulunut 666 vuotta, on aika esittää *Keskiaika – synkkä kriisien kausi? Kymmenen vastaväitettä*. Tervetuloa kuuntelemaan, mitä tutkijat väittävät.

Tieteiden yö 10.1.2013

Maija Ojala: *Villi ja vapaa? Käsityöläisleski myöhäiskeskiajan kaupunkiyhteisössä.*

Mari Isoaho: *Sodat ja kärsimys venäläisissä kronikoissa – Jumalan ruoska vai tie pelastukseen*

Tieteiden talon Lasten Nurkassa opetellaan riimukirjoitusta. Kohderyhmänä ovat kouluikäiset, jotka tahtovat oppia salakirjoituksen, jollaista muut eivät ymmärrä.

Past and Present in Medieval Chronicles

24.–25.1.2013, Helsinki Collegium for Advanced Studies, Fabianinkatu 24, Helsinki

The Conference offers a historiographical approach to the genre of medieval chronicles with wide interdisciplinary approach. The participants include experts of Byzantine, Russian and Western European chronicle studies. More information and registration: www.helsinki.fi/collegium/events/chronicles

Uusi keskiaika-seminaari

1.2.2013 Tieteiden talo, Kirkkokatu 6

”Keskiajan Suomi” – kuulostaako ummehtuneelta? Toivottavasti kyllä, onhan käsiteuudistuksen aika ollut meneillään jo ties kuinka kauan. Mutta millaisin tuloksin? Mitä seuraavaksi? Seminaarissa kymmenen eri alojen tutkijaa esittelee keskiajan tutkimuksen nykyisyyttä ja uutuuksia nykyisessä Suomessa. Vapaa pääsy.

Lähettiläjä:

Glossa ry.
Kirkkokatu 6
00170 Helsinki

Glossa - keskiajan tutkimuksen seura ry.

- perustettiin vuonna 1996
- on Tieteellisten seurain valtuuskunnan jäsen
- yhdistää eri tieteenalojen näkökulmia keskiaikaan
- järjestää esitelmätilaisuuksia, seminaareja, retkiä ja muita keskiajan tutkimusta edistäviä ja esitteleviä tapahtumia
- välittää tietoa itäisen ja läntisen Euroopan keskiajasta kaikille kiinnostuneille
- ottaa kantaa keskiajan tutkijoiden ja opiskelijoiden kannalta ajankohtaisiin kysymyksiin

Glossan jäseneksi

Yhdistyksen jäseneksi ovat tervetulleita tutkijat, opiskelijat ja kaikki, joita tutkimustieto keskiajasta kiinnostaa. Yhteisöjäseniä ovat esimerkiksi kirjastot, yhdistykset ja tutkimuslaitokset. Yhteensä jäseniä on jo yli sata.

Jäsenmaksut vuonna 2012

Tavallinen: 17 € / vuosi
Perustutkinto-opiskelijat: 12 € / vuosi
Perhejäsenet: 25 € / vuosi koko perheeltä yhteensä
Yhteisöt: 25 € / vuosi

Liittyminen käy kätevästi ottamalla yhteyttä jäsenrekisterin hoitaja Piia Lempiäiseen (piia.lempiainen@helsinki.fi). Kerro viestissä uuden jäsenen nimi, osoite, sähköpostiosoite ja / tai puhelinnumero sekä jäsenmaksun tyyppi.

Postituslistalle

Yhdistyksen sähköpostilista on glossa-list@lista.tsv.fi. Listalla välitetään tietoa yhdistyksen omasta toiminnasta sekä muita keskiajan tutkimukseen liittyviä uutisia.

Seuraava Glossae ilmestyy joulukuussa 2012

Aineisto pyydetään toimittamaan 20.11.2012 mennessä Teemu Korpijärvelle (teemu.korpjarvi@helsinki.fi), Mervi Suhoselle (misuhone@mappi.helsinki.fi) tai Piia Lempiäiselle (piia.lempiainen@helsinki.fi).